

FACTORS EMOCIONALS I APRENTATGE

Inés Tomás Alabart. Àrea de Personalitat, Avaluació i Tractament Psicològic

Sovint es parla dels factors emocionals i la seva incidència en l'aprenentatge. En altres moments («Comunicació Educativa», març 1994) hem fet referència als possibles conflictes, no necessàriament conscients dels educadors que, transferits a l'alumne que els desperta per una o altra similitud, interferien les relacions que se estableixen entre tots dos, i com a conseqüència en l'aprenentatge de l'alumne.

El nostre propòsit avui, i des d'aquestes pàgines, és donar compte de com dificultats en l'àrea afectivo-emocional d'un nen impedeixen l'aprenentatge inicial de la lectoescriptura. I de com l'actuació conjunta d'una logopeda i un psicoterapeuta va permetre que s'aconseguís aquest aprenentatge.

No farem un relat de totes les sessions d'aquestes intervencions, ja que això trascendeix l'objectiu d'aquest article. Ens limitarem, doncs, a relatar els antecedents del problema i els factors que hi intervenien, per passar després a puntuar moments concrets de la teràpia que van afavorir la resolució dels conflictes d'aprenentatge.

Historial clínic del subjecte

P. A. es presenta a la consulta del psicòleg quan té set anys i mig. El motiu és el retard escolar, però, com passa sovint en aquests casos, a mesura que els pares van expressant les seves preocupacions, apareixen altres conflictes.

En aquests moments, P. A. està fent primer curs per segona vegada, ja que no pot adquirir els fonaments bàsics de la lectoescriptura.

Situació familiar.

P. A. es el segon fill. Té una germana de dotze anys que, en paraules dels seus pares, és molt intel·ligent, afectuosa i ordenada. Afegeixen que mai no han tingut cap problema amb ella.

El pare té 44 anys i treballa en una feina que el satisfà, segons diu, i amb un horari que li permet dedicar-se al nen quan surt de l'escola. És un home autoritari i que s'autoqualifica com a perfeccionista.

La mare té 39 anys i és mestressa de casa. És l'altra cara de la moneda: molt submissa i amb la sensació que no fa mai bé les coses. També viu amb ells l'àvia paterna.

Antecedents del problema.

P. A. no va assistir a cap llar d'infants. Va ingressar

directament al centre escolar actual a la edat de quatre anys. Fins llavors va romandre a casa amb la mare i l'àvia.

El seu desenvolupament, fins en aquest moment, no va tenir cap problema. La mare recalca que, quan va néixer, el va trobar molt petit, però preguntada sobre el pes, va dir que era de 3,700 kg. En interrogar-la sobre aquesta contradicció, diu que potser va influir que al llit del costat hi havia una dona que va tenir una criatura molt gran i ella sempre els comparava.

S'han fet moltes preguntes sobre el comportament del seu fill, ja que, si bé ara s'han decidit per anar al psicòleg, a partir dels quatre anys i coincidint amb l'ingrés a pàrvuls, P. A. es va descontrolar molt: no volia obeir cap norma i tenia "veritables atacs de nervis" quan el deixaven a l'escola i quan a casa li feien fer els deures.

La psicòloga pregunta estranyada quin tipus de deures li manaven als quatre anys, i el pare contesta llavors que en realitat era una iniciativa pròpia perquè aprengué més ràpid i que el feia pintar, retallar, aprendre els colors, etc.

Els se senten en certa manera culpables del que li passa a P. A., però són contradictoris amb les seves explicacions. D'una banda, diuen que són superprotectors; de l'altra, que quan va néixer intentaven no fer-li massa cas davant de la filla, perquè aquesta no tingués gelosia. També diuen que és nerviós, com ho són ells dos, i el pare es considera massa exigent amb ell mateix i amb els altres, inclòs el nen. Aquesta característica fa, segons ell, que sovint li hagin de pegar perquè no els fa cas, i aleshores es descontrola totalment i no reacciona si no és amb algun sistema que ells mateixos qualifiquen com a violent.

Per últim, fan referència a caigudes que ells consideren importants, durant l'embarç i la primera infància del nen.

Si bé li va costar molt controlar el pipí, i en aquets moments encara presenta una encopresi, la seva evolució va ser normal, inclosa la que fa referència al llenguatge. Diuen que s'expressava molt bé i que és ara, després de tenir totes aquestes dificultats escolars, que manifesta quequesa i altres problemes d'expressió verbal.

Als cinc anys, i a causa de les dificultats d'integració escolar i l'encopresi, el van portar a un centre de psicodiagnòstic, on li van dir que tenia un C.I. normal, però que era un nen molt nerviós i d'una gran labilitat emocional, per la qual cosa van suggerir un examen neurològic.

Tot i que aquest últim donà resultats dins dels límits de la normalitat, els van recomanar uns tranquil·litzants, que encara està prenent.

En el moment de la consulta, com ja hem fet menció, continua amb l'encopresi i per les dificultats de la lectoescriptura, té una professora particular.

La demanda dels pares és intentar un tractament psicològic per modificar aquests trastorns, que comencen a dificultar-li seriosament les relacions socials dins del seu àmbit, donat que els altres recursos utilitzats no han tingut efecte. Després de confirmar les seves informacions en una sèrie d'entrevistes diagnòstiques mantingudes amb el nen, es decideix l'inici d'una psicoteràpia.

Intervenció psicoterapèutica

L'inici.

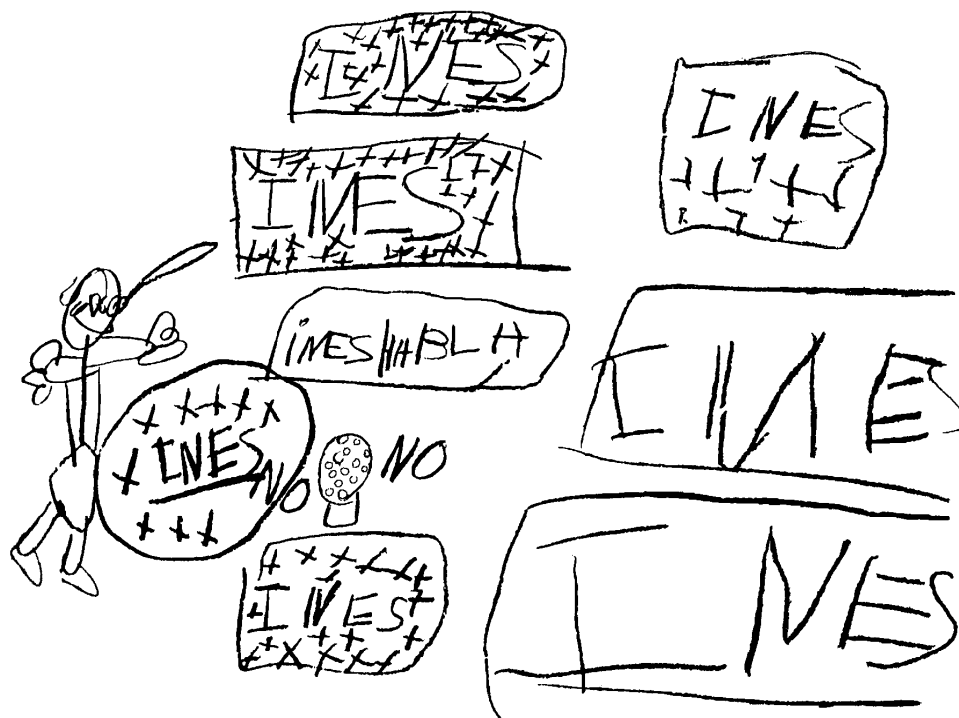
Des de les primeres sessions, P. A. manifesta una hiperactivitat considerable: va d'un material a l'altre i d'una banda a l'altra de la consulta iniciant jocs, dibuixos, cançons i sense poder conclure res. Contínuament demana consell a la psicòloga sobre què pot fer, i quan se li diu, comença a cridar dient paraules malsonants o sense sentit.

La finalitat bàsica de totes les seves accions és provocar una actitud de càstig per part de l'adult. La primera vegada que la psicòloga li diu això reacciona tirant-li a la cara el joguet que té.

Quan comprova que aquesta actitud, repetides vegades, té com a conseqüència comentaris en relació a com deu estar d'enfadat amb algú i la possibilitat de representar això a les sessions per ajudar-lo, el nen pot començar a simbolitzar als seus jocs l'enfadament per l'existència de dimensions diferents en totes les coses, que sovint a més, confon. Passa moltes sessions fent això: "Esto es grande, esto es pequeño. Mierda. Tú eres una mierda. Yo soy una mierda". Agafa llavors la plastilina i comença a embrutar els objectes i les parets de la consulta. Quan la psicòloga li diu que tot està brut com ell quan es fa la caca a sobre, es posa darrera d'un armari i comença a fer boletes de plastilina que va llançant en direcció a la terapeuta.

Interrogat sobre si a casa seva o a l'escola també fa això, contesta que la seva germana li pren totes les seves coses i que aleshores ell li ha de pegar i com a conseqüència després li peguen a ell.

Aquest és un moment molt important de la teràpia. P. A. pot per primer cop explicar tota una seqüència d'actes en ordre temporal adequat i manifestant sentiments, no sols de ràbia, sinó també de tristesa. A partir d'aquí ell pot començar a diferenciar el tu del jo, cosa que no sempre feia, i a simbolitzar, a través de múltiples jocs, l'enfadament per ser el petit i que totes les seves coses siguin com deixalles. De fet, tant els dibuixos com els altres jocs amb materials diversos que utilitza, sempre acaben a la paperera

Dibuix fet per P. A. en la primera etapa de la intervenció psicoterapèutica.

perquè no li agraden.

És en aquesta època del tractament que manifesta clarament l'enfadament amb la seva professora particular per les actituds que té quan no li surten bé les coses. El que explica sembla tan preocupant que, posats en contacte amb els pares i aquesta professora, es decideix un canvi i és portat a una logopeda, que rep informació adequada per part de la psicòloga sobre els problemes i la trajectòria de P. A.

Intervenció psicopedagògica.

La logopeda inicia la seva tasca, després dels exàmens pertinents, mitjançant recursos psicomotrius. Ho parla amb la psicòloga i totes dues coincideixen en les dificultats de P. A. per reconèixer el seu propi cos, gaudir-ne i controlar-lo de forma adequada en funció dels objectius.

Després d'això, es treballen seriacions espaciotemporals i la noció de quantitat. Afavorit per tot el que ha pogut treballar a la teràpia, P. A. respon positivament a aquesta intervenció que no l'enfronta directament amb el seu símptoma, sinó que el reconcilia amb allò que ell tant rebutjava: ser el petit amb totes les dificultats que això li suposava, en enfrontar-se a un entorn que sí el feia créixer.

Tot això va implicar una sèrie nombrosa d'entrevistes amb els pares, ja que al pare, sobretot, li costa d'entendre que està pagant perquè el nen vaigi "a jugar" tant amb la psicòloga com amb la logopeda.

El cert és que, quan s'inicia la lectoescriptura pròpiament dita, la logopeda queda sobtada en veure que P. A. no

només reconeix totes les lletres, sinó que ajunta les síl·labes que conformen una paraula com si ho hagués fet de sempre.

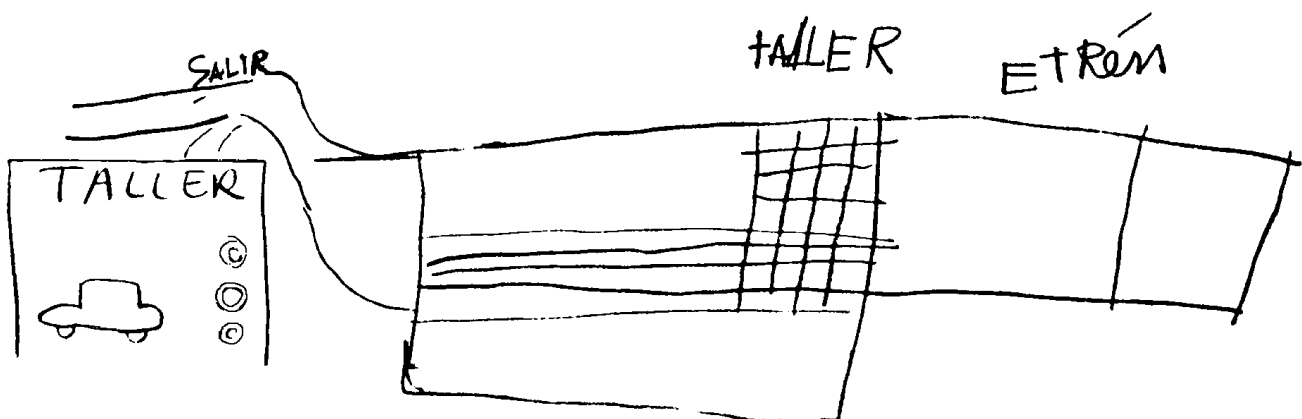
Finalització del tractament.

P. A. comença a mostrar manifestacions d'alegria amb ell mateix, quan veu que les seves conductes són recompensades i no penades, tant des de la logopeda com des de la família. Quan alguna cosa no li surt bé, agradeix fortament la terapeuta i aquesta pensa que ja ha arribat el moment de manifestar-li que ell també pot fer mal als adults, i que si poden parlar del que no li agrada, cap dels dos haurà de plorar o pegar.

Comença aleshores una època en la qual el seu joc predominant és portar cotxes petits que estan trencats, a un taller perquè els reparin. El rol del mecànic és atribuït sempre a la psicòloga. Quan se li mostra que la psicòloga pot ajudar-lo a jugar a tallers i cotxes sense necessitat que els trenqui prèviament, hi ha un canvi importantíssim: per primer cop fa un dibuix de la seva família i després ell no es ratlla com sempre havia fet fins aleshores.

P. A. utilitza llavors el taller com una empresa comuna entre la psicòloga i ell. El converteix en un "negoci" de camions cisterna que van a netejar carreteres i camps de futbol. Ho fa molt content carregant i descarregant boles de plastilina, papers, trossos de joguets trencats... que després els camions netegen.

L'encopresi desapareix, i els pares decideixen donar per finalitzat el tractament.

Dibuix fet per P. A. en la finalització del tractament psicoterapeútic.